

AKTÜEL OLAYLAR

BAŞBAKAN İSMET İNÖNÜ VE SOSYAL POLİTİKA

Prof. Dr. Cahit TALAS

Çalışma Meclisi, Çalışma Bakanlığının kuruluş kanununun 17. ci maddesinde öngörülmüş bulunan istişari mahiyette bir organdır. Bu meclis «Bakanlıkça belli edilen zamanda toplanır ve çalışma hayatı ile ilgili olmak üzere Bakanlıkça verilecek konular hakkında inceleme ve görüşmelerde bulunarak düşüncelerini bildirir. Çalışma Bakanlığı iki safhada kurulmuştur. Birinci safhada, 1945 yılında Merkez, ve ikinci safhada, 1946 yılında taşra teşkilâtı kurulması cihetine gidilmiştir. 1945 yılından bu yana Çalışma Meclisi dört defa toplanmıştır. Üçüncü Çalışma Meclisinde esas itibari ile Toplu sözleşme, grev ve lokavt kanunu tasarısı ile Sendikalar kanunu tasarısı müzakere ve tartışma konusu olmuştur. Dördüncü Çalışma Meclisinde ise Toplu Sözleşme, grev ve lokavt kanununun 18 aylık uygulamasının ortaya çıkardığı meseleler müzakere konusu olmuş fakat olumlu neticelere varılamamış ve tarafların üzerinde anlaşmaya vardıkları meseleler iyice belli olmamıştır. Aksine, bazı meselelerde işçi ve işverenler arasında derin görüş ayrılıklarının bulunduğu tezahür etmiştir.

Bizce Dördüncü Çalışma Meclisinin en büyük özelliği ve faydası Başbakan İsmet İnönü'nün Türk sosyal politika tarihinde önemli bir yer işgal edecek olan ve aşağıda tahliline çalıştığımız konuşmasıdır.

1. Bazı Genel düşünceler :

I. FORUMUN, Şubat 1965 tarihli sayısında tam metnini yayınladığı ve Türkiyenin bugünkü ve gelecekteki sosyal politikasının ilkelerini en güzel bir şekilde ortaya koyan ve ifade eden bir söylev-belge üzerinde basın hiç durmadı. Bazı gazeteler bu söylev-belgenin

bir kısmını yayınladılar. Bu söylev-belge, Başbakan İsmet İnönü'nün IV. cü çalışma meclisindeki konuşmasıdır ve son yılların bütün sosyal adalet edebiyatının gerçek bir devlet adamı ağzından en üst seviyesine çıkmış bir ifadesidir. Başbakan İnönü bu konuşması ile de bir defa daha partisinin ilerisinde bir lider olduğunu ispatlamış, hür ve demokratik bir toplum içinde sosyal adaletin nerede başlayıp nerede sona ereceğini bu terimi haksız olarak istismar etme temayülünde olanlara göstermiştir.

İngilizler Churchill'in büyüklüğünü harbi kazanmasından ziyade devrinin düşünce akımını ve sosyal eğilimlerini herkesten daha önce sezerek harp sonunda sosyal politika ve sosyal adalet bakımından Muhafazakâr Partiyi , İşçi Partisi ile bu sahalarda kolaylıkla rekabet edebilecek bir istikamette yenileyebilmiş ve İngiliz toplumuna daha 1941 yılında Atlantik Şartı ile müstakbel hayatının hedeflerini gösterebilmiş olmasında bulmaktadırlar. Harb içinde hazırlanmış ve harp sonu dünyasında bir çok milletlere örnek teşkil etmiş olan Beveridge Plânı da (Sosyal güvenlikle ilgili) aynı düşüncenin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştı.

Churchill'in büyüklüğünü yapan bu tarafı, Başbakan İsmet İnönü'de de bulmak mümkündür. Kabul etmek lâzımdır ki o, Türk toplumunun çeşitli sorunlarına bulunması gereken çözüm yolları bakımından partisini teşkil eden topluluğun çok ilersinde bulunmaktadır. Ama hiç bir zamanda (1) «*ideal toplumların usüllerine özenmek*» gibi «tehlikeli bir hevese» de kapılmamış ve genel olarak bizim gibi az gelişmiş toplumlarda bu «*özenti*» ve «*heves*» lerin kolaylıkla «*uç*» lara kaçabileceklerini anlamış bulunmaktadır. Fakat o, Türk toplumunun ihtiyaçlarını yakından bildiği ve izlediği, haksızlıkların, sefaletin, yarın ve ihtiyaç korkusunun bugünkü Devlet anlayışı ve Devletin fonksiyonları içinde «*sosyal bir skandal*» sayıcağını anladığı ve kabul ettiği için «*Sosyal tedbirleri yer yüzünün hiç bir idare sisteminde küçümsemek mümkün değildir*» demekte ve ilâve etmektedir: «*Bugünkü medenî cemiyetin temeli sosyal güvenlik üzerine dayanmaktadır. Şimdi bu ihtiyacın makul ve meşru olanını aşırı sağ itham ettikçe, aşırı sol bunu bahane ederek kendi ifratlarını yürütebileceğini zannediyor.* (2)»

2. Cumhuriyet tarahindenberi hiçbir Başbakan memleketimizin sosyal sorunlarına, çalışma işlerine ve genel olarak halkın ikti-

1. Başbakan İnönü'nün 31 Ocak 1965 tarihli Cumhuriyet Gazetesindeki demeci.

2. Aynı Demeç.

sadî bakımdan Devlet tarafından himaye görmeleri gereken sınıflarının dâvâlarına Başbakan İsmet İnönü'nün IV. cü Çalışma Meclisinde yaptığı konuşma derecesinde eğilmemiş, açıklık ve sarahat getirmemiştir. Bu konuşma aynı zamanda Türkiyenin iktisadî politikasının ve kalkınma çabalarının sosyal hedeflerini de gösterip hülâsa ettiği için hususî bir önem kazanmaktadır.

Aşırı sosyalizmin tarihi ve hangi fikrî akımlara karşı olduğu incelendiği zaman şu husus tesbit olunmuştur. Aşırı sosyalizm mutedil demokratik sosyalizme karşıdır. Hür sendikacılığı ve grev hakkını mânâsız bulur. Yahut bu iki müesseseyi kendi nihaî hedefine yardımcı olduğu ölçüde ve muvakkat bir zaman için destekler. Kendi usulleri dışında kalan sosyal politika tedbirlerini nihaî hedefe ulaşımı geçiktirdiği için red ve bunları kapitalist sistemin oyaltıcı bir siyaseti olarak mülâhaza eder. Bu görüş «toplumcu» değil «toptancı» dır, inhisarcıdır ve meseleleri tek bir açıdan ve dogmatik bir düşünce tarzından hareket ederek ele alır. Bu sebeplerden ötürüdür ki Cumhuriyet tarihinin sosyal politika açısından en önemli vesikasını teşkil eden İnönü'nün IV. cü Çalışma Meclisindeki Konuşması «toplumcularımız» tarafında bir yankı uyandırmamış ve üzerinde durulmaya değer bulunmamıştır.

II. Başbakan İnönü'nün söylevinin incelenmesi

Şimdiye kadar hükümet başkanlarından hiçbirisi, İsmet İnönü'nün 1937 yılına kadarki Başbakanlık devresi de dahil, 25 Ocak 1965 günü toplanmış olan IV. cü Çalışma Meclisindeki Konuşması ile kıyaslanacak bir sosyal politika konuşması yapmamıştır. Gerçi İnönü haklı olarak söz konusu Konuşmasında «Cumhuriyetin Kuruluşundan başlayarak, çalışma hayatında sosyal adalet ve güvenlik tedbirlerine; iktisadî tedbirler kadar önem vermişizdir» demektedir. Ama bu önem verme ile birlikte Devletin sosyal politikası, devlet idaresinde birinci safta sorumluluk taşıyan insanlar tarafından bir program mahiyetinde ve ilkeleri belli edilerek açık ve teferruatlı bir şekilde izah olunmamıştı. İsmet İnönü Partisinin ilerisine geçerek bunu yapmıştır.

I. Doktrinici olmayan bir sosyal politika IV. cü Çalışma Meclisinde yapılan konuşma ile Başbakan tarafından şöyle ifade olunmuştur. *Bizim işçi haklarının korunması ve dengeli bir çalışma düzeni kurulmasına verdiğimiz önem, bizim sosyal adalete ve sosyal güvenliğe verdiğimiz değer, herhangi bir doktrinden değil, böyle bir*

insanlık ve vatandaşlık anlayışından doğmaktadır.» Gerçekten bir memleketin, iktisaden zayıf durumda bulunan insanların Devletin çeşitli tedbirleri ile himaye olunmaları için herhangi bir doktrini, özellikle sosyalist bir doktrini benimsemesi zaruri değildir. Çünkü toplumlar içinde sefaletle mücadele, gelir dengesizliklerini makul hadlerine irca etme, herkese insan haysiyet ve şerefine yaraşacak bir şekilde bir çalışma ve yaşama seviyesi sağlama başka bir deyimle refahı paylaşırma ve herkese mevcut imkânlardan faydalanma hakkını teminat altına alma bugün hiç bir doktrinin inhisarı altında bulunmamaktadır. Kapitalist sistem, sosyalist sistemden çok faydalanmıştır. Sosyalist sistemin tenkitlerinden bir çoğunu göz önünde bulundurarak gelir dağılımına çeşitli yollardan müdahalelerde bulunmuştur. Sosyal adalet ilkelerini benimsemiştir. Sosyal güvenlik tedbirlerine birinci derecede önem vermiştir. Bugün ileri batı ülkelerindeki sosyal güvenlik sistemleri, uç sosyalist, yani komünist ülkelerinkinden çok daha ileri bir vüsat ve mahiyet göstermektedir. Meselâ bir kuşak öncesine kadar bir çok kimseler için muhakkakki gelir vergileri, sosyal güvenlik sistemi, kanunların korudukları işçi sendikaları, toplu müzakereler, grev hakkı, asgarî ücretlerin tespiti ile ilgili kanunlar ve işsizlik sigortaları, sosyalist fikirler ve tedbirler olarak kabul edilmekte idi (1).

Türkiyeye gelince, bu memleket çok önceden, Millî Mücadele ile birlikte, «...işçi haklarının, dengeli ve huzurlu bir çalışma düzeninin verimli ve güvenli bir iş hayatı lüzumunun tecrübeyle, inanca ile ve bu sebeple samimi karar ile takipçisi olmamıştır.» (2).

Türkiyenin sosyal politika ve çalışma hayatı ile ilgili tarihini incelemek fırsatını bulunlar, bunu kolaylıkla tesbit edebileceklerdir (3).

Sosyalist doktrin de liberal doktrinin bazı ilkelerinden faydalanmaktadır. İkinci Dünya Harbinden ve özellikle Stalinin ölümünden sonra Marksist sistem kapitalist sistemin istihsal metodlarından, iktisadî saik müessesesinden, piyasa mekanizmasından ve hat-

1 Amerikan Haberler Merkezi Tanıtma Dairesi Müdürü Bay William H. Anthony'nin 21 Kasım 1964 tarihli Milliyet gazetesinde, Sosyalizm - Kapitalizm adlı makalesine bakınız.

2. Başbakan İnönü'nün IV cü Çalışma Meclisindeki konuşmasından.

3. Cahit Talas : İstimai İktisat, Ankara, 1961.

tâ belirli bir ölçüde mülkiyet müessesesinden faydalanmak zaruretini duymuştur. Şimdi Romanyada, Polanya ve Çekoslovakya, iktisadî plânlamada ademi merkeziyetçi Yugoslavya'da kapitalist sistemin yukarda işaret ettiğimiz çeşitli müesseselerine iktisadî politika içinde yer verilmektedir. Marksist sistemde kapitalist olmaksızın Kapitalist sisteminin çeşitli müesseselerini belli bir ölçüde benimsemektedir.

Şu halde bir memlekette toplumun bütününün refahına hizmet edecek ekonomik ve sosyal tedbirleri almak için belli bir doktrinin doğmatizmasından hareket etmeğe lüzum ve sebep yoktur. Fakat bir topluma belli görüşü, belli bir metodu, belli bir sınıfın hâkimiyetini ve bütün bunların tabii bir sonucu olan belli bir siyasi rejimi kabul ettirmek isteyenler bakımından sosyalizmden başka çıkar bir yol yoktur ve bu sosyalizmin hudutları da kesin olarak açıklığa, sosyalist düşüncüyü savunan herkes tarafından kavuşturulmuş değildir. Başbakan İnönü, bugünkü Devletin fonksiyonlarının geniş hudutları içinde kalarak «izm» leri reddetmekte ve karma bir ekonomik sistemin pragmatik kuralları içinde kalmak suretile ve demokratik usullerle umumun refahına hizmet edebilecek tedbirler alınabileceğini ifade eylemektedir.

2. Başbakan İnönü, bütün sosyal politika tedbirlerinin hürriyet içinde ve toplumun hürriyetlerinden hiçbir fedakârlık yapılmaksızın alınması gerektiğine inanarak, konuşmasında şöyle demektedir:

«Bizim hürriyet anlayışımız da böyle bir insanlık anlayışı ile bağdaşmış haldedir. Biz bütün insanlara fırsat eşitliği ve emeğinin karşılığını adil ölçülerle alabilme imkânını sağlayan, herkesin insanlık onurunu ve insanca yaşayabilme hakkını tanıyıp koruyan bir hürriyet düzenine bağlıyız. Anayasamızda Türkiye'de böyle bir hürriyet düzeni gerektirir.

Biz, sosyal adalet reformlarından hiçbirini milletin hürriyeti bedelinde ona zorla yükleme heveslerine müsaade etmiyeceğiz».

Bu düşünceler üzerine dikkatle eğilmek gerekmektedir. Başbakan herşeyden önce reformların ve mümkün olabilen refahı yaygın bir hale getirebilmenin ilk şartının hürriyet olabileceği ilkesini kesin olarak kabul etmiş bulunuyor. Öyleki A) fırsat eşitliği, B) adil ücret, C) insanlık onuru, Ç) insanca yaşayabilme hakkı, mevcut Anayasa düzeni içinde yürütülecektir ve D) sosyal reformlar

hürriyetin bedeli olmayacaktır. Şimdi bu ilkeleri ayrı ayrı inceliye-
lim.

A. Fırsat eşitliği bugün ileri toplumlarda, sistemi ne olursa olsun, üzerinde tartışılmayan konulardan biri olarak kabul olunmaktadır. Türkiye'de bu ilke Cumhuriyetin birinci anayasası içinde yer almış ve o zamandan beri Devletin iktisadî imkânları ölçüsünde uygulanı gelmiştir. 1961 Anayasası ise, 50 nci maddesi ile fırsat eşitliğini sağlamayı Devlete bir ödev olarak verdikten sonra, «... Devlet, maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, en yüksek öğrenim derecelerine kadar, çıkmalarını sağlama amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımlar yapar» ilkesini koymuştur. Binaenaleyh, bu ilkeyi en geniş ölçüde uygulamak için ille de bir «izm» e bağlanmak ve ondan meded ummak yerine, modası geçmiş, devrini yaşamış bir sınıf mücadelesine yolları açma çabasından ziyade imkânları arttırmak ve bu imkânların daha iyi ve âdil bir şekilde dağılımını sağlayacak bir istikamette örgütlenmek bugünkü Türk toplumunun gerçeklerine, inançlarına ve ihtiyaçlarına çok daha uygun düşer. Eğer bu toplum bugünkü hürriyet düzeni içinde fırsat eşitliğini sağlayamamakta ise «ilmi sosyalizm» tarafından, bir alternatif hürriyet olan bir tercihe zorlanmamalıdır. Başbakan İnönü bu heveslere müsaade edilmeyeceğini ve Türk toplumunun hürriyetlerinin korunacağını en kesin bir şekilde ifade etmiş bulunmaktadır. Bu, hürriyetsiz gelişmelerin fertlere ve toplumlara çok pahalıya mal olacağını uzun tecrübeler ve müşahedeler dayanan bir ifadesidir. Bu sebepten dolayıdır ki dünyamızda fakirlik, sefalet ve kötü çalışma şartlarına karşı savaşmak için kurulmuş olan Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı da hedef ve gayeleri arasında ifade ve örgütlenme hürriyetini devamlı ve istikrarlı bir ilerlemenin vaz geçilmez bir şartı olarak kabul etmektedir.

B. Adil ücret, doğru bir sosyal politikanın ve sosyal adalet ilkelerinin vaz geçilmez bir unsurudur. Başka bir deyimle bir kısım insanlar başka bir kısım insanlar tarafından istismar edilmemeli, herkes emeğinin karşılığını insaf ölçüsü içinde alabilmelidir. Adil ücretin mânâsı eşit ücret değildir. Eşit ücret, cinsiyet, ırk, renk inanç ve milliyet farkı gözetmeksizin eşit iş gören insanlar için kabul edilmiş bir ilkedir. Esasen hiçbir sosyalist toplum şimdiye kadar eşit ücret ilkeleri diye bir ilkeyi ne kabul nede tatbik edebilmiştir. Diğer taraftan müşahade edilen odur ki, sosyalist toplumlarda ücret kademeleri arasındaki fark, sosyal kapitalist ve karma sistemlerdeki ücret kademeleri farklarından daha yüksektir. Zira Mark-

sist toplumlarda grev hakkı mevcut olmadığı gibi toplu pazarlık müessesesi de şimdiye kadar gerçek bir manâ ifade edememiştir. Binaenaleyh adil ücret, «ilmi sosyalistler» nezdinde fazla bir değer taşımamakta ve eşit bir toplu müzakere imkânı tanımayan, başka bir deyimle hür ve bağımsız bir sendikacılığı kabul etmeyen rejimler ve sistemler içinde bunun mümkün olmayacağı «ilmi sosyalistler»ce de bilinmektedir. Türkiye bu noktada tercihini yapmış, daha aşağıda izah edeceğimiz toplu müzakere sistemi yolu ile hürriyet içinde adil ücret ilkelerini gerçekleştirmek çabası içine girmiştir. On sekiz aylık bir uygulama devresi içinde adil ücret istikâmetinde önemli gelişmeler olmuş ve 1964 yılında reel ücretlerde yüzde 5 civarında bir artış sağlanmıştır (1).

C. İnsanlık onurunun ilk şartı insanların hürriyetlerine sahip olabilmeleridir. Bu, insanların yalnız ekmekle yaşayamayacaklarının bir ifadesidir.

Ç. Çalışan herkes insanca yaşayabilme hakkına malik olmalıdır. Anayasanın 42 nci maddesinde, «Devlet, çalışanların insanca yaşaması ve çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için, sosyal, iktisadî ve malî tedbirlerle çalışanları korur ve çalışmayı destekler ilkesini koymuştur.» Binaenaleyh çalışanların insanca yaşamaları bakımından Devlet sorumluluk yüklenmiştir. Bu sorumluluğun daha iyi duyulması için Başbakan İnönü «çalıştıranlarla birlikte çalışanların da refaha, esenliğe, mutluluğa kavuşmalarını iktisadî gelişmenin amacı olarak görüldü» diyor. Bu sebepten dolayıdır ki, «Üçüncü uygulama yılına giren kalkınma plânımız, iktisadî gelişme ile sosyal adalet ve güvenlik arasında bir denge ve uyum sağlamasını öngörür.»

Batı uygarlığı bu konuda bugünkü Devlet anlayışına ulaşabilmek için çetin safhalardan geçmiş, ızdıraplı mücadeleler vermiştir. Emegın bir metağ olmadığı anlayışının batı toplumları tarafından benimsenmesi, ancak birinci dünya ve özellikle ikinci dünya harbinden sonra olmuştur. Sanayileşmemiş bir toplum olmasına rağmen Cumhuriyetten bu yana çalışanların insanca yaşama hakkını sağlamak için Cumhuriyet hükümetleri önemli adımlar atmış ve kararlar almışlardır. Eğer bugün Türkiyede, teşvik ve tahriklere rağmen sınıf çatışmaları için uygun bir ortam mevcut değilse, bunun sebebi bazı ana sosyal politika tedbirlerinin zamanında isabetle alınabilmiş

1. Çalışma Bakanı Bülent Ecevit'in IV cü Çalışma Meclisini açık konuşması, FORUM, Şubat 1965, Sayı 260.

olmasında ve «emekleri ile iktisadî gelişmede hizmeti olanların bu gelişmeden haklı ölçüde yararlanabilmelerinin bir insanlık borcu» sayılması düşüncesinde aranmalıdır. Gerçekten çalışma şartlarının 1936 dan sonra kuvvetli ve himayeci tedbirlere mevzu teşkil etmeleri, 1946 dan sonra sosyal sigortalar ile tedbirlerin alınması, 1946 yılında sendika kurma hakkının tanınması, 1960 da ücretli izin hakkının ve ihtilâli müteakip hemen girişilen çalışmalara dayanılarak 1963 yılında toplu sözleşme ve grev haklarının gerçekleşmesi sınıf mücadelelerinin ve çatışmalarının sebeplerini geniş ölçüde bertaraf etmiştir. Çalışma düzeni sahasında sosyalist sistemin taraftarlarının ileri sürebilecekleri çok az şey kalmıştır. Bu sebepten dolayısıdır ki memleketimizde sosyalist akım daha ziyade bazı aydın çevrelerde «özenti» şeklinde başlamış ve işçiler nezdinde fazla itibara mazhar olamamıştır.

D. Türkiyenin içtimaî ve iktisadî bünyesinde bazı değişmelelere ve reformlara ihtiyaç vardır. Bizim gibi gelişmekte olan toplumlarda, yerleşmiş ve ilerlemeğe engel teşkil etmekte olan bazı gelenekler ve sistemleri yıkmak ve yolları açmak gerekmektedir. Çalışma sahasında Devletin almış ve almakta olduğu düzenleyici ve himaye edici tedbirlerle, sınaî inkilâp içinde bazı memleketlerde görülen sınaî feodalizme benzer bir feodalizm Türkiyede önlenmiştir. Bugün yurdumuzun bazı bölgelerinde hâlâ cari olan toprak feodalizmini de yıkmak, gelişmeye ve sosyal adaletin büyük köylü kitlelerine yayılmasına engel teşkil eden haksız bir durumu ortadan kaldırmak lâzımdır. Bu sebepten ötürü bir toprak reformuna ihtiyaç vardır. Esasen Anayasanın 37 nci maddesi de bir toprak reformunu öngören ilkeleri koymuştur. Bu maddeye göre, «Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini gerçekleştirmek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlamak amaçları ile gereken tedbirleri alır. Kanun, bu amaçlarla, değişik tarım bölgelerine ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini gösterebilir.» Ama, İnönü toprak reformunu da kapsayan sosyal adalet reformlarının zorla yapılması heveslerine ve milletin hürriyeti bedelinde olmasına karşıdır. Bu reformlar Anayasanın koymuş olduğu usullerden ve yollardan geçmek suretiyle yapılmalı, milletin hakları ve hürriyetleri cendere içine alınarak, yani bir sistem ve rejim değişikliği yapılarak gerçekleştirilmeğe çalışılmamalıdır.

Demokratik ve hürriyetlere bağlı bir rejim içinde gereken reformları uyanık bir parlamentodan geçirerek yürütmek mümkündür. Yukardaki düşüncesi içinde, Başbakan İnönü, bir sınıf veya zümre hâkimiyetine dayanarak ve bir kolay yoldan bazı reformları

yapmayı öngören her hareketi, aşırı sağ veya aşırı sol olsun, reddetmektedir. Bu, aynı zamanda, samimi bir demokratın, bazı hevesliler ve toptancılara ikaz mahiyetini taşımaktadır.

3. Başbakan İsmet İnönü IV. cü Çalışma Meclisindeki konuşmasında oldukça teferruatlı bir şekilde toplu sözleşme, grev ve lokavt hakları üzerinde durmuştur. Biz de Sayın İnönü'nün bu konudaki düşünceleri üstünde ayrı ayrı durmak istiyoruz.

A. Başbakan İnönü, «*toplu sözleşme, grev ve lokavt haklarını biz on iki yıl öncedenberi milletimize söz vermiştik*» diyor.

Grev hakkı uzun müddet C.H.P. nin programında yer almamıştır. Buna mukabil D. P. nin programında, 1946 yılından itibaren yer almış, fakat bu hak D.P. nin iktidarda bulunduğu on yıllık devre içinde gerçekleşmemiştir. C.H.P. nin bu konudaki ilk olumlu adımı İnönü'nün 1950 yılında İzmirde irat ettiği bir seçim nutkunda belirmiş, İnönü bu nutkunda zararlıdır diyerek grev hakkını kesin olarak reddetmemiş ve meseleyi sendikaların kuvvetlenmesi olayına bağlamıştı. O zamanlar Türk sendikacılığının üç dört yıllık bir tarihi vardı. Emekleme devrinde idi. Grev ve toplu sözleşme hakkında, herhangi bir fikrî ve maddî hazırlığa malik değildi. Umumî efkâr ve idare bu konuda çok hazımsızdı. Binaenaleyh İnönü'nün o zamanki düşüncesi bu yönlerden tartışılabilir. Aynı tartışmayı D.P. nin iktidarda bulunduğu ilk üç beş yıl için yapmak ta mümkündür. İnönü ve C.H.P. 1952 yılından itibaren grev hakkını sarih olarak benimsemişlerdir. 1961 Anayasası grev hakkını teminat altına almış ve bugünkü İnönü hükümeti 1963 yılında toplu iş sözleşmesi, grev ve lokavt kanununu B. M. Meclisinden çıkarmıştır. Bu suretle 1952 de verilip 1963 de gerçekleştirilen bir sözü, «erken bulup... şüphe ile ve güvensizlikle karşılayanları» zaman haksız çıkarmış oluyordu.

B. Bu sözü yerine getirmek bir talihsizlik olmuş mudur? Başbakan İsmet İnönü haklı olarak bugün için bunun aksini iddia etmektedir. «*Bu sözü vermekle ve yerine getirmekle doğru hareket etmiş olduğumuzu da aksi iddialara ve talihsiz misâllere rağmen, samimi olarak iddia ediyoruz.*

Toplu sözleşme, grev ve lokavt haklarının bir buçuk yıllık uygulanış sınavından işçimiz de, işverenimiz de selâmetle çıkmışlardır.

Bu birbuçuk yılda, Türk Milleti, çalışma hayatındaki yeni de-

mokratik düzene ulaşmada gösterdiği sürat ve başarıyla, demokrasiye liyakatinin yeni bir delilini vermiştir» diyor.

Önce şu hususu belirtelim. Toplu müzakere sistemi, bağımsız sendikacılığın bugün ana fonksiyonunu teşkil etmektedir. Toplu müzakereler yolu ile mensuplarının ekonomik ve sosyal menfaatlerini korumak, başka bir deyimle emeğin milli gelirden adil ölçüler içinde hissesini almasını sağlamak sendikaların başta gelen görevidir. Sendika hakkı hürriyetini 1946 yılından beri sağlamak suretiye sendikacılık hareketinin gelişmesinin yolları açılmıştı. Binaenaleyh manzumeyi tamamlamak, yani sendika ile birlikte toplu müzakere müessesesini ve bu müessesenin işlemlerini imkân dahilinde sokan grev hakkını da tanımak gerekmekte idi. Bu müesseseler yani sendika, toplu müzakereler ve grev hakkı demokratik düzenin vaz geçilmez müesseseleridir. Birinin yokluğu, düzeninin bütününe normal olarak işleyişini engelliyebilir.

Üzerinde durulması gereken ikinci nokta, toplu müzakere müessesesinin esasında daha ziyade sınıai toplumların bir müessesesi olmasıdır. Sınıai toplumlar içinde doğmuş, gelişmiş ve müessir rol oynamıştır. Başka bir deyimle toplumlar sanayileşmiş, bunu müteakipte sendikacılık hareketi gelişerek toplu müzakere müessesesini ana fonksiyonu haline getirmiştir. Türkiyede durum böyle olmamıştır. Başlangıçtanberi vukua gelen sosyal politika oluşlarındaki usule oldukça yakından, bu konuda da uyulmuştur. Gerçekten toplumumuz henüz tam manasiyle sınıai bir nitelik iktisap etmeden toplu müzakere ve grev müesseseleri 1963 yılından itibaren sınıai, ticarî ve hizmet sektöründe çalışan işçileri - fikir işçilerinin çoğu dahil - grev ve toplu müzakereler yönlerinden kuvvetli bir himaye içine almış ve bu sektörlerde sendikalaşmayı en geniş ölçüde teşvik etmiş ve toplu müzakere müessesesini, grev hakkını en geniş bir şekilde tesis etmek suretile yukarda değindiğimiz sektörler içinde kuvvetli bir şekilde yerleştirmeğe başlamıştır. Bu bir bakıma memnun oluncak bir hâdisedir. Zira bundan böyle, Devlet, işçi ve işveren ilişkilerine ve genel olarak çalışma hayatına daha ziyade asgari normlar tesis ve özellikle toplu müzakere müessesesinin kapsamadığı işçiler ve konular bakımından müdahale etmek durumunda olacak ve genel olarak çalışma şartları ve çalışma hayatı ile millî hasılanın gelişleri arasındaki muvazene taraflar arasında tayin ve tespit olacaktır.

Yalnız üzerinde durulması gereken bir nokta şudur. Toplu sözleşme müessesesi, kapsadığı sahanın ve insanların darlığı dolayısıyla

sosyal adaletin yaygın bir hal almasına gereken ölçüde hizmet edemeyecektir. Bugün sendikacıların yekûn üyeleri 400 bin civarındadır. Mevcut toplu sözleşmelerden de bu miktara yakın bir işçi kitle si faydalanmaktadır. Binaenaleyh çalışan sınıf içinde ayrı bir imtiyazlı sınıf belirlemeye başlamıştır. Bu, münakaşasını burada yapmamıza imkân olmıyan çeşitli yönlerden Kaygu doğuracak bir durum yaratmaktadır. Binaenaleyh Başbakan İnönü toplu sözleşme müessesenin yarattığı bu durum üzerinde, durulmasını ilgililere söylemelidir.

Başbakan İnönü, haklı ve yerinde olarak toplu sözleşme müessesesi ile demokratik düzenin çalışma hayatına intikal etmiş olduğunu söylemekte ve işçi ve işverenlerimizin bu müesseseye kolaylıkla uyabilmiş olmalarını övmektedir. *Gerçi yer yer aksaklıklar, üzücü olaylar, uzunca grevler, büyük grev teşebbüsleri görülmüştür. Bu mahzurların, iktisadi gelişmeye plânlı olarak yeni başlamış bir memlekette olması çok düşündürücü olmuştur. Ama insaf ile belirtilmelidir ki bu hakları çok daha uzun yıllardır uygulayan ülkelerden bir çoğunda böyle aksaklıkların ve olayların daha az olduğu söylenemez*». Grev hakkının bulunduğu yerde grev olur. Bütün mesele grevlerin bizim gibi memleketlerde iktisadî gelişme sahalarına ne derece engel olma istidadı taşıdıklarıdır. Bu birbuçuk yıllık uygulama ve tecrübe devresi sayın Başbakanın iyimser olmasına hak verecek bir niteliktedir. Fakat bazı gelişmeleri de sezmemek mümkün değildir. Öyle görünüyor ki bugünkü Sendika ve Toplu iş sözleşmesi, grev ve lokavt kanunları 1935 yılında Birleşik Amerika Devletinde çıkarılmış olan Wagner Kanununun rolünü oynamaktadır. Bu kanun o zaman Birleşik Amerikada toplu müzakerelerde sendikalar ve işverenler arasındaki eşit müzakere kuvveti dengesini bozmuş ve işverenlerin geniş şikâyetlerini mucip olmuştu. Harp sonunda grevler birdenbire kesafet kazanmıştı. 1947 tarihli Taft - Hartley kanunu bu duruma bir reaksiyon olarak doğmuştu. Türkiyede de çok geçmeden bazı reaksiyonların doğması mümkündür. Netekim daha şimdiden amme hizmeti gören ve millî güvenlikle yakın irtibatı olan bazı iş kollarında grev hakkının yeniden tanzim olunması bir kısım çevrelerce talep olunmaktadır. Devlet sektörü ve bazı amme hizmetleri ile ilgili iş kolları esas itibariyle nazari olarak lokavt hakkını kullanabilirler. Esasında bu hak, onlar için işlemez bir haktır. Devlet lokavt yaparak amme hizmetlerinin durması yoluna gitmez. Buna mukabil sendikalar amme hizmetlerinde ve devlete karşı grev tatbikatı bakımından herhangi bir tefrik yoluna gitmemektedirler. Binaenaleyh Başbakan İnönü, toplu müzakere, grev

ve lokavt haklarının, emek ve sermaye arasında milli hasılânın adil ölçüler içinde dağılımı fonksiyonunu ifa edebilmesi için müzakere kudreti dengesinin bozulmaması bakımından ilgililerin ve hükümet içindeki sorumlu bakanların dikkatlerini uyarmalıdır.

Eğer müzakere kudreti dengesi önümüzdeki bir iki yıl içinde bozulursa, umumi efkârın da tazyiklerinin katılması ile Türkiyede tepki kanunlarının çıkması çok gayri mümkün değildir.

C. Başbakan İsmet İnönü toplu müzakereler ve grev konularında iyimserliğine devam ederek IV. cü Çalışma Meclisindeki Konuşmasında esasında çok haklı ve gerçekleşmesi memleketin genel menfaatlerine hakikaten uygun düşecek örnek düşünceleri sürmektedir. Düşünce ve anlayış bakımından Başbakan İnönü, burada da sendikalardan, işverenlerden ve memleketin bir çok aydınlardan ileride olduğunu ispatlamakta ve bir nazariyenin memleketimizde öncülüğünü yapmaktadır. Bu naziriye işçi ve işveren ilişkilerinde Kuvvet gösterilerine müracaat etme yerine meseleleri işbirliği çerçevesi içinde ve müşterek sorumluluk yüklenerek çözmektedir.

Başbakan, «... Biz kendimize örnek ve ölkü olarak, en iyiyi almak isteriz. Nasıl yeni sendikalar kanunu ile Toplu iş sözleşmesi grev ve lokavt Kanununun hazırlanışında en iyi ve en ileri örneklere uymağa dikkat etti isek, acı tecrübeler sonunda toplu sözleşme düzenini tam bir barış ve ahenk içinde işletebilmenin sırrına ermiş bazı demokratik ölkeleri, uygulanışta da örnek ve ölkü olarak görüyoruz. İşçilerimizin ve işverenlerimizin, kısa bir deneme ve alışma döneminden sonra, bu özlenen hedefe varacaklarına; grev ve lokavtı, varlığı bilinen ama kullanılmasına ihtiyaç duyulmayan haklar haline getireceklerine inanıyoruz» diyor.

Bu isabetli ve çok ileri düşünceler bugünkü Türkiyenin gerçeklerini çok aşmaktadır. Fakat Başbakan İsmet İnönü, bütün ilgililere memleketin menfaatlerinin hangi istikametlerde olduğunu göstermekte, uyuşmazlıkların çözülüp kotarılması için birbirlerini karşı karşıya almak yerine işbirliği ve müşterek sorumluluk içine girmeleri gerektiğini veciz birkaç cümle ile taraflara anlatmaya çalışmaktadır. Yalnız, grev hakkının, varlığı bilinen, ama kullanılmasına ihtiyaç duyulmayan bir hak haline getirilmesi kolay olmıyan, her memleketde gerçekleşmeyen bir durumdur. Halkının eğitim seviyesi çok yüksek bulunan ve sosyal adalet tatbikatının yaygın olduğu birkaç Avrupa memleketinde (Hollânda, İsveç, Danimarka,

Norveç, İsviçre ve kısmen Batı Almanya) bu zihniyet ve anlayışa ulaşabilmiştir. Diğer memleketlerin çoğunda grev sık sık başvuru- lan bir vasıta olmaya devam etmektedir.

Kanaatimizce Türkiyede sendikaların ve işverenlerin son bir buçuk yıllık davranışlarına bakarak çok iyimser olmak için zaman henüz erkendir. Toplu sözleşme, grev ve lokavtın bu devredeki tat- bikatının nisbi bir anlayış ve anlaşma havası içinde geçmesinin çe- şitli sebepleri vardır. Bunlardan biri sendikaların takip ettikleri bir politikaya ve geçiçi olarak benimsemiş göründükleri bir taktiğe da- yanmaktadır. Bu politika ve taktik şudur *Umumî efkârı tereddütlere sevk ederek ve işverenleri fazla tazyik altına alarak şiddetli tepkilerin uyanmasını önlemek.*

Gerçekten Başbakan İnönü'nün de konuşmasında belirtmiş ol- duğu üzere bazı çevrelerde grev hakkının zamansız olarak tanın- dığı kabul edilmekte ve yer yer kaygu ve şüpheler izhar olunmaktay- dı. Şayet hak elde olunur olunmaz, bunun istimaline kesif bir şekil- de müracaat olunsa idi ve umumî efkârla birlikte iş verenler de daha çok tedirgin edilselerdi kaygu ve şüphe duyanların tezi sağlamlaşmış olacaktı. Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu bunu anlamış ol- duğu için kendisine bağlı teşekküllerin yürütmüş olduğu Toplu Mü- zakerelerde daima itidal yolunu tavsiye etmiş ve aşırı talep ve politi- kaları önlemiştir. İkinci bir sebep, iktisadî devlet teşekküllerinin ve devlete bağlı diğer işçi çalıştıran müesseselerin aşırı olmayan ücret ve diğer çalıştırma şartlarında islâh taleplerini uzun tartışma ve müzakere konusu yapmaksızın kabul etmiş bulunmaları ve özel sektöre bu sahada da öncülük yapmış olmalarıdır. Azamî kâr saiki bu mahiyetteki teşekküllerin toplu müzakere taktiklerinde büyük bir rol oynamamıştır. Nihayet üçüncü bir sebepte hususile özel sek- tördeki kâr marjlarının işçi taleplerini bu ilk sâfhada sıkıntıya düş- meksizin karşılayabilecek bir seviyede bulunmasıdır. Bu sebep- lere, işverenlerin, işçi sendikaları karşısında kâfi derecede teşkilât- lanmamış olmaları da ilâve olunabilir.

Ç. Başbakan İnönü, toplu müzakere ve grev hakkına dayanıl- mak suretiyle ileri sürülecek taleplerin hudutlarını da işçilere gös- termektedir. Bu büyük devlet adamı, her sahada olduğu gibi sosyal adalet sahasında da imkânları zorlayan ve aşan taleplerin genel men- faatler bakımından fayda sağlamıyacağını ve iktisadi gelişmeye en- gel teşkil edebileceğini de şu cümlelerle ifade ediyor : «*Büyük umutlarla bağlandığımız kalkınma Plânı hedeflerini vaktinde ve ek-*

siksiz gerçekleştirmeye, yalnız halkımızın refah ve mutluluk ve esenliği için değil, memleketimizin güvenliği için de mecburuz.

Plân hedeflerinin gerçekleştirilmesi bakımından çalışma hayatımızda, gayreti, verimi ve yatırımı teşvik edip arttırıcı sürekli bir barışın büyük bir önemi vardır.

Çalışma hayatımızdaki barış, bir tarafın öbür tarafı ezip sindirmesi karşılığında elde edilecek bir barış olmamalıdır. Gene bu barış, iktisadi gelişme hızının kısılması, yatırım hedeflerinin aksaması karşılığında sağlanmış bir barış ta olmamalıdır.

Şu halde grev ve toplu sözleşme müesseseleri evvelâ halkın genel refahını sağlamak bakımından, plân hedeflerinin gerçekleşmesine engel olacak bir karakter iktisap etmemelidir. Binanaleyh «sosyal» ile «ekonomik» birbirine muvazi olarak gelişmelidir. Plân hedeflerinin gerçekleşmesi memleketin güvenliği bakımından da zaruridir. Kuvvetli bir iktisada dayanmayan memleketler milli güvenliklerini sağlamakta sayısız güçlüklerle karşılaşabilirler.

Çalışma hayatında sağlanacak barış, yatırımların hacmine ve verime geniş ölçüde etki yapabilir. Çalışma barışı kalkınmanın şartlarından biridir. Ama bu barış zora dayanan ve bir tarafın ezilmesi bahasına sağlanan bir barış olmamalıdır. Bunun içinde «işçilerimiz, sendikacılarımız istekler öne sürerken, memleketin ve işyerlerinin imkânlarını, gerekli yatırımların aksamadan yapılabilmesini, sinai yatırım heveslerinin sönmemesini gözetmeli, Devlet kesimindeki ve özel kesimdeki işverenler de, bu istekleri, daha verimli ve yeterli bir işletmecilik için çareler bulup uygulamaya kendilerini yöneltici birer teşvik unsuru, birer yürütücü kuvvet olarak değerlendirmelidirler.

Bu düşünce içinde toplu müzakerelerin işletme ve genel ekonomi seviyesindeki tesirleri veciz bir şekilde ifade olunmaktadır. Gerçekten ücretler ve maliyetlere müessir olan diğer sosyal mahiyetteki yardımları ve masraflar istihdam ve yatırım hacmi üzerine mübalağa olundukları ölçüde olumsuz etkiler yaparlar. Sendikalar haiz oldukları toplu müzakere kudretini ölçüsüz bir şekilde kullanmağa temayülü içine girerlerse iki durum hasım olur. Evvelâ piyasada marjinal bir kâr seviyesi ile çalışan işletmeler ödeyemeyecekleri ücretler ve sosyal yükler dolayısıyla faaliyetlerine son verebilirler. Saniyen dengesi bozulmuş bir toplu pazarlık müessesesi yatırımların hacmi daraltıcı bir rol oynıyabilir. Her iki durum da istihdam hac-

mini olumsuz bir istikamette etkiler ve bozuk bir toplu müzakere düzeni işsizliği arttıran bir rol oynayabilir. İşte Başbakan İsmet İnönü yukardaki düşünce sistemi içinde bu tehlikeyi işaret ederek sendikaları isteklerinde, mümkün olanın ötesine geçmemeğe davet etmektedir.

Fakat aynı düşünce içinde iş verenler bakımından da eşit değerde tavsiyeler yer almış bulunuyor. Bu tavsiyeler işverenleri daha rasyonel ve binnetice daha verimli bir işletme organizasyonuna sevk etme istikâmetindedir. Toplu müzakerelerde işverenler de sendika talepleri karşısına olumsuz bir davranışla çıkmamalı, işletmenin imkânlarını daha iyi bir organizasyon ve daha iyi beşeri münasebetler kurarak arttırma yollarını aramalı ve artacak verimle sendikaların taleplerini karşılamak yollarını bulmalıdırlar. Şu halde toplu müzakereler, sonunda, işverenler bakımından rasyonel teşkilatlanmaya teşvik eden bir faktör rolünü oynamalıdır. Başbakan İnönü'nün de söylemek istediği budur.

D. Başbakan İsmet İnönü konuşmasında zamanımızın sosyal ve ekonomik politikasının en önemli konularından bir başkasına da kısaca değinmiştir. Bu, 440 sayılı kanunda öngörülmüş bulunan işçilerin kâra ve yönetime katılmaları konusudur. İşçilerin kâra ve yönetime katılmaları prensibi çeşitli doktrinlerde XIX cu yüzyılın ortalarındanberi tartışıla gelmiştir. Bu prensip bir kısım memleketlerde ve özellikle İkinci Dünya Harbinden sonra devletleştirilen sanayi kolları içinde uygulama alanı bulmuş ve bu suretle bu nitelikteki sanayilerin daha rasyonel ve verimli işlemesi yollarından biri olarak görülmüştür. İşçilerin özel ve kamu sektörlerinde kâra ve yönetime katılmalarını öngören tedbirlerin diğer bir sebebide sorumluluğu paylaştırmak suretile aşırı istekleri kaynağında frenlemek düşüncesine dayanmaktadır. Başbakan İsmet İnönü bu konu üzerindeki görüşünü de şöyle ifade etmektedir: «Devlet kesimindeki işçilerin yönetime ve kâra katılmalarına imkân veren yeni kanun hükümlerinin de, Toplu iş sözleşmesi, Grev ve lokavt kanunu kadar başarıyla uygulanacağını ve devlet kesiminde, daha huzurlu olduğu kadar daha verimli ve kârlı bir işletmecilik çığrının açılmasına hizmet edeceğini umuyoruz.»

İktisadi ve sosyal politikanın bir çok meslelerinde olduğu gibi Türkiyede Devlet bu meselede de öncülük yapmak görevini üzerine almıştır.

4. Başbakan İsmet İnönü konuşmasını, bundan böyle Türkiyede sosyal politikanın hangi alanda ve istikamette gelişmesi gerekti-

ğine değinerek bitirmiştir. İnönü bu konuda fikirlerini şöyle özetlemiştir : «Çalışma hayatımızda verim ve huzur sağlayıcı bu tedbirlerle, sosyal adaletin ancak bir kısım yurttaşlarımız için gerçekleştirilebileceğini gözden uzak tutmamalıyız.

İhtiyaçları öncelik taşıyan geniş kütle, yüzyıllar boyunca savaşta ve barışta ağır fedakârlıklara sessizce katlanmış ve henüz büyük çoğunluğuyla çağdaş uygarlığın nimetlerinden yararlanma imkânını bulamamış Türk köylüsüdür.

Şimdi Devlet olarak, vatandaşlar olarak, hepimizin başta gelen ödevi, Türk köylüsünü biran önce lâyük olduğu yaşama düzeyine, çalışma gücünü tam değerlendirme imkânına, mutluluk ve esenliğe, sosyal adalet ve güvenliğe kavuşturmakdır.

Bu ödevi yerine getirmenin başlıca vasıtalarından biri olarak toprak ve tarım reformunu görüyoruz.

Toprak reformu, yüzyıllardır çile çekmiş aziz Türk köylüsüne asgari borcumuzdur.

Hazırlıklarının kısa zamanda tamamlanacağını umduğumuz Tarım iş kanunu ile birlikte, toprak reformu, sanayide olduğu kadar tarımda da sosyal adalet ve güvenliğe dayanan demokratik bir çalışma düzeni kurulmasını mümkün kılacaktır.»

Şimdi bu düşünceler üzerinde kısaca duralım. Gerçekten bugüne kadarki Türk sosyal politikasının kapsamı yalnız sınai ve ticari sektörde çalışanlara inhisar etmiştir. 1952 - 54 ten sonra bu kapsam deniz işçileri ve bazı fikir işçileri ile biraz genişletilmiştir. Şu halde bugüne kadarki hedef esas itibarile şehirde yaşayan ve şehirde çalışan işçi olmuştur. Bu durumun çeşitli teknik, ekonomik ve politik sebepleri üzerinde durmayacağız. Ancak şu hususu belirtelim. Köylerde yaşayan ve yalnız veya geniş ölçüde emekleri ile geçinmeğe mecbur olan yüz binlerce insan şimdiye kadar en basit sosyal politika tedbirlerinden yoksun kalmışlardır. Ücret bakımından çalışma şartları bakımından, yarıcılık şartları bakımından geniş ölçüde istismar olunmuşlardır. Sosyal sigortaların kapsadığı riskler çerçevesi içinde tamamı ile kendi hallerine terk olunmuşlardır.

Bu bir sosyal skandal sayılabilir. Sosyal adalet bölünmüştür. Sosyal adalet çalışmalarımız köylere ulaşamamıştır. Sosyal adalet yalnız seslerini duyurabilenler için düşünölmeye başlamış, fakat sesini köyünden öteye ulaştırmasına imkân olmıyan tarım işçileri, tarım-

da çalışanlar için sosyal adalet tedbirleri henüz harekete geçmemiştir.

İşte Başbakan İsmet İnönü, IV cu Çalışma Meclisindeki konuşmasının sonunda bu gerçeğe haklı ve birazda geçikmiş olarak parmağını koymuştur. Gerçek bir toprak reformu Türk köylüsüne ve köyde çalışan büyük kütlelere borçlu olduğumuz asgarî tedbirlerden biridir. Çalışma şartlarını bir nizamla bağliyacak Tarım iş kanunu da şimdi bu asgarinin içinde yer almaktadır. Sosyal Sigortaların bazı kolları veya bir hak mahiyetinde tecelli etmesi gereken sağlık hizmetlerinin sosyalizasyonu köylü için vakit geçiktirilmekten alınacak durumlardır. Hastalanan insanlar artık kendi hallerine terkedilmemeli, şehre ulaştırılabildikleri takdirde de kifayetsiz Devlet hastaneleri önünde sürünmemeli ve insaf duygularına terk olunmamalıdır. Sosyal adaletin tecezzi ettirilmiş olması, bölünmesi en büyük haksızlıklardan biri olabilir.

Binanaleyh Başbakan İnönü'nün konuşmasının bu kısmı üzerinde hükümetlerin en büyük bir hassasiyetle durmaları gerekmektedir. Konuşmadaki en değerli bir düşüncede bu son kısımda yer almaktadır. Toplu sözleşme rejimi şehir işçilerine bizzat kendilerine sosyal adalet ilkelerinin gerçekleşmesinde birinci derecede rolü oynamak imkânını sağlamıştır. Onlar şimdi yola çıkmış bulunuyorlar. Yürüyebilirler. Devletin dikkati şimdi köye dönmelidir. İnönü'nün büyüklüğü bu gerçeği diğer politikacılardan ve devlet adamlarımızdan daha önce görüp sezebilmiş olmasındandır.

Sosyal politika en fazla himayeye ihtiyacı olan insanları en geniş ölçüde kapsayabildiği ölçüde müessir olur ve hedeflerine yaklaşması imkânlarına ulaşabilir. Bugün Türkiyenin bu istikamette bir sosyal politikaya yönelmesi sosyal adalet ilkeleri bakımından kaçınılmaz bir zaruret haline gelmiş bulunmaktadır. Çünkü iktisaden ve çalışma şartları bakımından Devlet himayesine en fazla ihtiyaç duyan insanlar tarım sektöründe yaşamaktadırlar. Diğer taraftan bu istikamette gelişen bir sosyal politika çok kalabalık bir kitleyi kapsayacağı için sosyal adalet hedeflerine daha geniş ölçüde yaklaşmış olur.

Başbakan İsmet İnönü Türkiyenin büyük bir Devlet adamıdır. Çeşitli yönleri ve vasıfları vardır. Son kırkbeş yıllık tarihimize Atatürk'le birlikte düşünce akımları ve gelişmeleri bakımından istikamet vermiş ve bu düşünceleri uygulama alanlarına intikal ettirmekte birinci derecede rol oynamıştır. Bununla beraber büyük liderle-

rin, hele gelişmemiş, geri, eğitim seviyesi düşük toplumlarda her zaman kolaylıkla anlaşılmaları ve tasvip görmeleri mümkün değildir. Bu durum demokrasi hayatına yeni girmiş ve tecrübe devresini henüz aşamamış toplumlarda özellikle variddir. Bu, büyük ve devrinin ilerisini yaşayan Devlet adamları için bir talihsizliktir.

Yalnız IV cü Çalışma Meclisindeki berrak ve çok ilerilere yönelmiş ve kendisinden sonrakilere de hedef gösteren düşünceleri ve anlayışı ile, Başbakan İnönü, son beş yıllık tarihimizin sosyal adalet akımları içinde mümtaz bir yer işgal etmeğe hak kazanmış bulunuyor. Devrimizin sosyal politika tarihini inceleyecekler, sosyal adalet ilkelerini uygulama alanına çıkaran bir çok gayretin, emeğin ve zahmetin başında İnönü'ye tesbit etmekte güçlük çekmiyeceklerdir.